

Növények és trágyaanyagok foszfor-tartalmának meghatározása ammónium-molibdo-vanadátos módszerrel

THAMM FRIGYESNÉ, KRÁMER MIHÁLY és SARKADI JÁNOS

MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete, Budapest

Az agrokémia területén a talajok, növények, szerves- és műtrágyák foszfortartalmának sorozatvizsgálatánál az utóbbi időben csaknem mindenütt kiszorították a klasszikus gravimetriás eljárásokat a fotometriás módszerek. A foszfortartalom ilyen meghatározására főleg a kék színű, redukált foszformolibdát- és a sárga színű molibdo-vanadát-komplex fényelnyelő-képességének mérésén alapuló módszerek alkalmasak.

Az ammónium-molibdo-vanadátos eljárásnak a régebben ismert és használt redukált ammónium-molibdátos eljárással szemben számos előnye van. Sokkal tágabb határok között méri a P-koncentrációt, mikro- és makromennyiségek is meghatározhatók vele. A reagens hozzáadása után a szín gyakorlatilag azonnal (5 percen belül) eléri teljes intenzitását és igen hosszú időn (heteken) keresztül állandó marad. A reagenskeveréket egy lépésben lehet adagolni, nem szükséges — mint a molibdén-kék módszernél — a redukálószer külön adni. Az eljárás hátránya viszont, hogy a sárga színű oldat fényelnyelésének pontos és gyors méréséhez drágább fotokoloriméter szükséges, mint a kék színű oldat méréséhez. Ez utóbbia fő oka annak, hogy bár Misson [19] már 1908-ban javasolta e módszert acélok foszfortartalmának meghatározására, szélesebb körben csak a 40-es években, KITSON és MELLON [15] alapvető munkája nyomán terjedt el. Utóbbiak ugyan elsősorban acélok foszfortartalmának meghatározásával foglalkoztak, munkájuk során azonban számos, a foszformeghatározásra általánosan érvényes módszertani vizsgálatot is végeztek.

A KITSON és MELLON által leírt módszer az agrokémia területén dolgozó kutatók figyelmét is felkeltette, s az 50-es évektől kezdve számos munka jelent meg, mely növényi anyagok [11, 18, 23, 25, 27, 28, 29], talajok [7, 13, 17, 18, 24, 31] és

műtrágyák [2, 3, 4, 5, 6, 10, 14, 20, 21] foszfortartalmának ammónium-molibdo-vanadátos meghatározását írja le, ill. a meghatározást egyszerűsíti [8, 9, 11, 16, 18, 23, 30]. Ennek ellenére szükségesnek tartottuk növényi anyagok és trágyák P-tartalmának meghatározására egyes kérdések (kénsavkoncentráció, Fe és SiO_2 zavaró hatása) részletes megvilágítását és a laboratóriumi körülményeinknek megfelelő, kevesebb vegyszert és munkaidőt igénylő módszer kialakítását.

Kísérleti rész

1. A reagens összetétele, savtartalma

A mezőgazdasági termékek, mint pl. növényi anyagok, szerves trágyák, összetett műtrágyák összes foszfortartalmán kívül többnyire az anyag N- és K-tartalmát is meg kell határozni. Sorozatvizsgálatoknál ezért a P-meghatározást legcélszerűbb a Kjeldahl-feltárás törzsoldatából elvégezni [26]. Közismert, hogy a vizsgálandó anyag tulajdonságaitól, ill. a roncsolás körülményeitől függően az elroncsolt anyag törzsoldatának kénsavtöménysége elég tág határok között változhat, viszont a fotometrikus P-meghatározásokat az oldat savkoncentrációja kisebb-nagyobb mértékben befolyásolja. Bár a törzsoldatok azonos savkoncentrációját súlymérés vagy titrálás után külön sav vagy lúg adagolással be lehet állítani, sorozatvizsgálatoknál előnyt jelent, ha az előbb említett műveletek elhagyhatók, amennyiben a P-komplex képződése, ill. fényelnyelőképesége bizonyos határok között független a kénsavas közeg töménységétől.

KITSON és MELLON [15] megállapítása szerint a színes komplex csak 0,2 és 1,6 n savanyúságú közegben képződik. Ha a normalitás 0,2-nél kisebb, a foszfor mennyi-

ségétől függetlenül narancssárga színű lesz az oldat, ha 1,6-nál nagyobb, úgy szín egyáltalán nem fejlődik ki. KITSON és MELLON vizsgálataikat salétromsavas reagenssel végezték, s a meghatározáshoz legmegfelelőbbnek a 0,5 n savkoncentrációt találták. Munkájukban megemlítik azonban, hogy savkomponensként kénsavat is lehet alkalmazni, ebben az esetben a teljes színintenzitás 0,7 n savkoncentrációnál 5 percen belül jelenik meg.

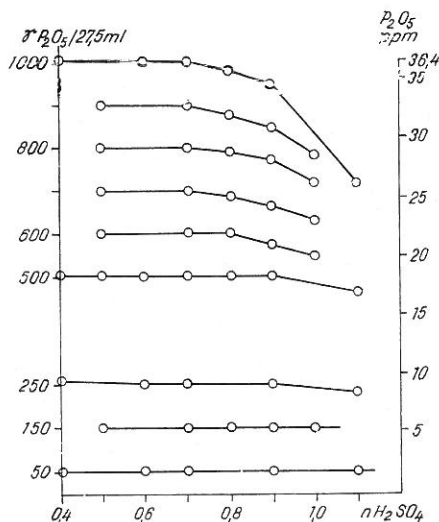
Ugyancsak az oldatok színképzéséhez szükséges savkoncentrációt vizsgálta PULSS [23] is. A meghatározásainál használt salétromsavas-kénsavas reagens 0,76–1,12 n között eredményezett állandó extinkcióértékeket. Más szerzők szerint [11, 25] a 0,5 n-től 10, ill. 20%-os savtartalombeli ingadozás engedhető meg.

Mint a fentiekből látható, az ammónium molibdo-vanadát-foszfor-komplex savtűrése tekintetében az irodalomban található adatok bizonyos mértékig eltérőek. Ennek egyik oka — feltehetően az —, hogy az egyes szerzők nem azonos összetételű reagensekkel dolgoztak. Ezt bizonyítják TÖRÖK és CSONKARÉTNÉ [28] vizsgálatai is, kik szerint a reagens összetétele is befolyásolja a savtűrést. Ezenfelül, amint ez az alábbiakban közöltekben kiténik, jelentős szerepe van a komplexképzésben részt vevő foszfor mennyiségének is.

Sorozatvizsgálatok esetében a kevesebb vegyszer felhasználása is fontos szempont. Az A.O.A.C. módszerkönyvében [22] leírt eljárás 20%-kal kevesebb ammónium-molibdátot és -vanadátot alkalmaz, mint a KITSON és MELLON által használt módszer. Mivel ennél a módszernél HClO_4 -t használtak savkomponensként, ez utóbbi reagens kénsavtűrése nem állt adat rendelkezésünkre. Ezért látszott szükségesnek ennek kísérleti vizsgálata.

a) *Szerves (növényi) anyagok vizsgálata.* A növényi anyagok, ill. szerves trágyák vizsgálatakor a szokásos 1–10 g-os beméréskor, ill. 100–250 ml törzsoldat készítésekor a vizsgálandó törzsoldat P_2O_5 -tartalma általában 20–400 ppm ($\text{mg/l} = \gamma/\text{ml}$) között ingadozik. A fotometrálishoz használt készülék érzékenységtől függően 2–4 ppm P_2O_5 -tartalmú oldat extinkciója már elég pontosan mérhető. Mivel sorozatvizsgálatoknál célszerű a színes oldatból előzőleg a K-t meghatározni (9), a vizsgálathoz legalább 25 ml, ill. 50–100 γ P_2O_5 -t tartalmazó oldat szükséges. Ehhez úgy jutunk, hogy a molibdat-vanadát reagensből 25 ml-t adagolunk (buktató adagolóval, vagy jellel ellátott kémcsőben) és ehhez pipettázzuk a 2,5 ml vizsgálandó törzsoldatot.

Tehát a kénsavkoncentráció és a fényelnyelőkéesség közötti összefüggés vizsgálatára a reagens kénsavtartalmát, ill. a 2,5 ml vizes oldat foszfortartalmát úgy választottuk meg, hogy a 27,5 ml végtér-fogat savkoncentrációja 0,4–1,1 n, a P_2O_5 -tartalom pedig 50–1000 γ között változzék. Az 50–150 $\gamma/27,5$ ml — azaz

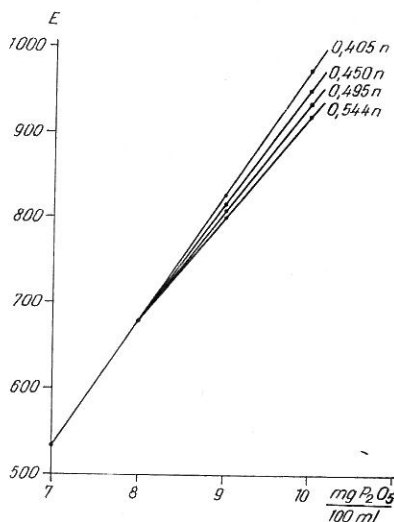

1. ábra
A H_2SO_4 koncentráció változása és a „talált” P_2O_5 összefüggése (reagens: módosított A. O. A. C.)

1,8–5,5 ppm — P_2O_5 -tartalmú színes oldatok extinkcióját Eppendorf-fotométeren 366 Hg nm színszűrővel, a 250–1000 γ — azaz a 9–36 ppm — P_2O_5 -t tartalmazó oldatokét pedig 405 Hg nm színszűrővel mértük. A 0,7 n koncentrációjú oldatok extinkcióértékeinek ismeretében kalibrációs görbét készítettünk, s az ennél kisebb és nagyobb normalitású oldatoknál mért extinkcióértékeknek megfelelő „talált” P_2O_5 értékeket erről olvastuk le (1. ábra). Az ábrából látható, hogy a P-koncentráció növekedésével a foszforkomplex savvérsé-kenysége fokozódik. Míg 10 ppm P_2O_5 körül — 0,4–0,9 normalitású közegben az extinkció gyakorlatilag állandó, addig 25 ppm felett már 0,7 n-nál töményebb savkoncentráció csökkenti az extinkciót.

Tapasztalataink szerint, ha 1 g növényi anyagot 10 ml cc. kénsavval (ill. 10 g eredeti nedves szerves trágyát 20 ml cc. H_2SO_4 -val) ronesolunk, s a ronesolmányt

110 ml (ill. 200 ml) végtérfogatra hígítjuk, akkor a törzsoldat normalitása 2–3,3, ill. a színes oldatra számítva 0,2–0,3 között ingadozik. Ha a reagens kénsavtartalmát kb. 0,4 n-ra állítjuk be, akkor a roncsolás folyamán fellépő savkoncentráció ingadozása a mérési eredményeket nem befolyásolja. A K-lángfotometriás meghatározásánál EBERHARDT [9] vizsgálataival megegyezően, a savkoncentráció változása nem zavart.

2. ábra

A Lambert–Beer-törvény érvényessége a módosított A.O.A.C. módszerénél a reagens kénsavkoncentrációjától függően (Megjegyzés: Vakoldatként a 4 mg P_2O_5 /100 ml koncentrációjú standard oldatot használtuk)

b) *Műtrágyák vizsgálata.* A műtrágyák kivonatainak és roncsolmányainak vizsgálatánál az A.O.A.C. módszerkönyvben [22] a műtrágyák összes P_2O_5 -tartalmának meghatározására leírt eljárást kívántuk alkalmazni. Több szerző [2, 3, 10, 14] ezt a műtrágyák „felvehető” (víz-, citrát- és citromsavoldható) foszfortartalma mérésére is kiterjesztette, oly módon, hogy különböző savkeverékekkel a jelenlevő citrátot a színelőhívás előtt elroncsolta.

Kísérleteinkben a reagens savkomponenseként az eredeti perklor-sav helyett kénsavat adtunk. Változtatást jelentett az eredeti leíráshoz képest, hogy mi a műtrágyavizsgálati előírások szellemében, de közbeeső hígítás nélkül 2,0 ml-t vettünk ki a törzsoldatból, és így mintegy kétszer akkora volt a P-mennyiség. Ekkor azonban már kívül kerültünk a Lambert–Beer-törvény érvényességi határán, a kalib-

rációs görbe a P-tartalmakat növelve, ellaposodott. Ezt a hibát úgy küszöböltük ki, hogy a reagens kénsavtartalmát az eredeti 0,52 n-ről 0,4-ra csökkentettük (2. ábra).

A fotometriás módszer eredményeinek ellenőrzése céljából gravimetriás úton is meghatároztuk a műtrágyák P_2O_5 -tartalmát, mégpedig a vizes kivonathoz az MSZ 6068 szerint $Mg_2P_2O_7$ -ként, a citromsav- és kénsavoldható P_2O_5 -tartalmat pedig az A.O.A.C. módszerkönyve alapján [22] kinolin-foszformolibdát-ként (CPM). A vizsgálathoz mindhárom oldat készítésénél ugyanazt a műtrágyát párhuzamosan mértük be, s a kapott törzsoldatokból párhuzamos meghatározásokat végeztünk. Az elemzések eredményeinek szórását variancia-analízissel értékeltük. (A számításokat Wellisch Péter útmutatásai alapján Száhm Teréz végezte, munkájukért e helyen mondunk köszönetet.) Az elemzés eredményeit az 1., 2. és 3. táblázat mutatja.

Amint az a 2. táblázatból is látható, a citromsavas kivonatokban a gravimetriás és fotometriás módszerek közötti különbség szignifikáns. Ez a különbség egyes esetekben eléri a 2,5% relatív hibát. Bár a 3. táblázatból — ahol az egyes műveletekből eredő hibaforrások mértékét, azaz a variancia-analízisekből számított s %-okat (CV-értékeket) tüntettük fel — kitűnik, hogy a CPM-módszer szórása szignifikánsan nagyobb, mint a vanadátsós módszeré, mégis, mivel standard módszerként általában a gravimetriás módszereket szokás elfogadni, olyan meghatározásoknál, amikor is 2,5% relatív hibánál nagyobb pontosság a követelmény, a citromsavas kivonatok P_2O_5 -tartalmát gravimetriás módszerrel célszerű meghatározni. A vízben és kénsavban oldható P-nál a két módszer közötti eltérés nem haladja meg az 1,5% rel. hibát, ami gyakorlatilag még megengedhető. A 3. táblázatból az is látható, hogy a legnagyobb hibával a „bemérés” terhelt, ami mutatja, hogy a minták inhomogenitásából származó hiba nagyobb, mint az elemzési hiba. A gravimetriás és fotometriás eljárás pontossága között vizes, ill. kénsavas kivonatoknál nem tudtunk különbséget kimutatni. Míg a bemérés variációs együtthatója 3% körül volt, addig az elemzésnél csak a citromsavoldható P_2O_5 gravimetriás meghatározás CV-je közelítette meg az 1%-ot, különben 0,5% alatt volt.

2. Zavaró ionok hatása a szín intenzitására

Növény-, talaj- és trágyavizsgálatoknál elsősorban a vas és a szilícium léphet fel zavaróan fotometriás meghatározási módszerek alkalmazásakor.

1. táblázat

Foszformútrágyák P_2O_5 -tartalmának vizsgálata különböző kivonatokban, gravimetriás, ill. fotometriás eljárással

(1) Műtrágyák	(2) P_2O_5 tartalom %-ban								
	vízoldható			citromsavoldható			kénsavoldható		
	G	F	G—F	G	F	G—F	G	F	G—F
a) Szuperfoszfát	19,0	19,0	0,0	19,2	19,0	+0,2	26,0	26,1	—0,1
a) Szuperfoszfát	19,6	19,6	0,0	20,2	19,8	+0,4*	20,7	20,7	0,0
a) Szuperfoszfát	18,9	19,0	—0,1	19,9	19,5	+0,4*	22,4	22,2	+0,2*
a) Szuperfoszfát	19,5	19,3	+0,2***	19,8	19,6	+0,2	22,6	22,5	+0,1
a) Szuperfoszfát	12,6	12,5	+0,1	15,0	15,0	0,0	21,5	21,4	+0,1
b) Rhenánia-foszfát	0,1	0,1	0,0	20,7	20,7	0,0	24,4	24,5	—0,1
c) Dikalcium-foszfát	2,3	2,3	0,0	18,5	18,3	+0,2	26,9	26,6	+0,3**
d) Kettős műtrágya	13,2	13,2	0,0	19,2	18,8	+0,4*	21,6	21,3	+0,3**
d) Kettős műtrágya	3,9	4,0	—0,1	16,6	16,5	+0,1	17,1	17,1	0,0
d) Kettős műtrágya	4,7	4,8	—0,1	17,5	17,4	+0,1	18,1	18,0	+0,1
1—10. Átlag	11,4	11,4	0,0	18,7	18,5	+0,2***	22,1	22,0	+0,1

G = kinolinos módszer [22]; vízoldhatónál $Mg_2P_2O_7$

F = fotometriás módszer

* = Szignifikáns különbség $P = 5\%$ -os val. szinten

** = Szignifikáns különbség $P = 1\%$ -os val. szinten

*** = Szignifikáns különbség $P = 0,1\%$ -os val. szinten

2. táblázat

A fotometriás és gravimetriás P-meghatározások variancia elemzése

(1) Tényező	F. G.	(2) MQ — értékek		
		Vízoldható	Citromsavoldható	Kénsavoldható
a) Összes	79			
b) Műtrágya	9			
c) Bemérés	10	0,196***	0,694***	0,949***
d) Módszer	1	0,026	0,994***	0,421*
e) Műtrágya $\times$ Módszer	9	0,020***	0,028	0,056***
f) Bemérés $\times$ Módszer	10	0,005	0,016	0,006
g) Paralelek között	40	0,003	0,016	0,004

* = $P = 5\%$ -os szinten szignifikáns

*** = $P = 0,1\%$ -os szinten szignifikáns

3. táblázat

A műtrágyák P_2O_5 -tartalma vizsgálatát befolyásoló hibaforrások mértéke CV-ben (‰) kifejezve

(1) Művelet	(2) Vízoldható		(3) Citromsavoldható		(4) Kénsavoldható	
	G	F	G	F	G	F
a) Bemérés	2,96	2,59	2,96	3,45	3,11	3,15
b) Elemzés	0,56	0,40	0,88	0,39	0,24	0,33

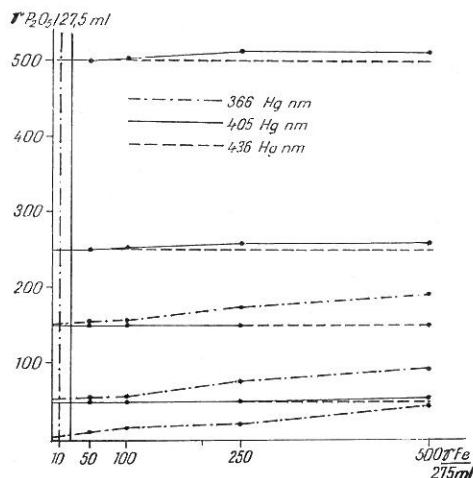
a) *Vas* — A vas zavaró hatását KITSON és MELLON, RAUTERBERG, GERICKE és KURMIES [11, 15, 25] és még sokan mások részletesen tanulmányozták. Megállapították, hogy főként a foszfortartalmaknál, 400 nm-nál kisebb fényáteresztő képességű színszűrőket alkalmazva kell jelentős eltérésekkel számolnunk. KURMIES [16] például úgy találta, hogy 366 nm-os színszűrővel dolgozva 0,2–4,0 ppm P_2O_5 esetében 10 ppm Fe^{3+} már zavar. Megállapították azt is, hogy nagyobb hullámhosszon mérve a vas zavaró hatása csökken.

A vastartalom nagyságrendjének megállapítására megmértük búzaszem, kukoricacsutka, búzaszalma, istállótrágya és műtrágya kénsavas ronszolmányaiban, valamint műtrágyák vizes kivonataiban található vas mennyiségét. A vas meghatározását diszalicilat alakjában fotometriás módszerrel végeztük [1]. Vizsgálataink és az irodalmi adatok szerint [12], a növények vastartalma 0,1%-on aluli, az istállótrágyáé 0,5% körül, a műtrágya vizes kivonataiban 0,01%, míg a kénsavas ronszolmányában 0,3% körül van.

Mintáink vas- és foszfortartalmának ismeretében megvizsgáltuk a vasionok zavaró hatását. A foszfortartalmú oldatokhoz $Fe(NH_4)(SO_4)_2$ -standard oldatot adagoltunk növekvő mennyiségben és az így készült törzsoldatok aliquot részével végeztük el a vanadáts foszformeghatározást 0,4, 0,6, 0,8 és 1,0 n savkoncentrációt adó reagensekkel. A méréseket ugyancsak Eppendorf-fotométerrel, 405 és 436 Hg nm színszűrővel, ill. az 50–150 γ $P_2O_5/2,5$ ml koncentrációjú oldatokat (szalmaronszolmányok) 366 Hg nm színszűrővel végeztük el. A kénsav koncentrációjának változása a vas zavaró hatását nem befolyásolta. Az irodalmi adatokkal egybehangzóan a vas zavaró hatása annál kisebb, minél nagyobb hullámhosszúságú színszűrővel dolgozunk. A 3. ábrán látható, hogy 366 nm-nál 25 γ , 405 nm-nál 100 γ , 436 nm-nál viszont még 500 γ Fe sem zavar.

Sajnos a kis P-tartalmú anyagok (szalma stb.) meghatározásánál kénytelenek vagyunk a 366 nm-os színszűrővel dolgozni, azonban ezen anyagok csak olyan kevés Fe-t tartalmaznak (max. 10 $\gamma/2,5$ ml), hogy a zavaró hatás a kísérleti hiba mértékét nem haladja meg. Szénaronszolmánynál, ahol a $P_2O_5:Fe$ arány igen tág, nem kell a zavaró hatástól tartani. Az istállótrágya nagy mennyiségű vasat tartalmazó ronszolmányainak foszfortartalma is magas (500–1000 $\gamma/2,5$ ml), s így a mérést 436 nm-nál a kalibrációs görbe meredeksége ellenére is megfelelő pontossággal lehet elvégezni. A műtrágyakivonatok és ronszolmányok esetében az igen nagy P_2O_5 -koncentráció miatt a vas jelenléte nem zavar.

b) *Szilikát* — A szilikát ionok is sárga színeződést adnak a molibdo-vanadát reagenssel, a színeképződés azonban lassúbb és

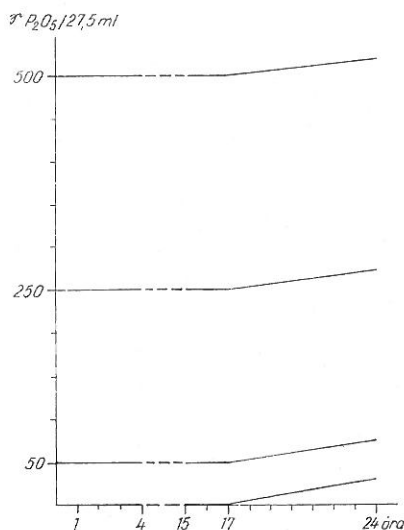

3. ábra

Fe^{3+} zavaró hatása növényi anyagok P_2O_5 -tartalmának méréséhez használt standard oldatnál, különböző hullámhossznál mérve. Függőleges vonalak: talált max. Fe^{3+} -tartalom.

gyengébb, mint a foszfát-ionokkal. Több óra alatt azonban ez olyan mértéket ölt, hogy a SiO_2 jelenléte a P-meghatározást jelentősen zavarhatja. Ez különösen akkor okoz nehézséget, ha kevés P_2O_5 mellett sok SiO_2 van a vizsgálandó oldatban és ha csak több órával a színelőhívást követően fotometrálnak [11, 27].

Meghatározásainknál a szilikát zavaró hatása nem jelentkezett. Igaz ugyan, hogy a növényi anyagok és szerves trágyák SiO_2 : P_2O_5 aránya igen nagy lehet (pl.

4. ábra
Ronesolás után visszasamaradt SiO_2 zavaró hatása növényi ronesolmányok esetében

gabonaszalmánál 10–20-szoros, istállótrágyánál, komposztnál esetleg 100-szoros is), a kénsavas ronesolásnál azonban a minták SiO_2 -tartalma pelyhes csapadék alakjában kiválik és a ronesolmányból szűréssel eltávolítható. A vizsgálatainknál számba jövő SiO_2 -koncentrációk megállapítására a növényi minták P_2O_5 -tartalmának megfelelő (50 – 500 $\gamma/2,5$ ml) oldatokhoz 10–100-szoros SiO_2 -t tartalmazó oldatot adagoltunk. Ezeket az oldatokat laboratóriumainkban szokásos módon és ideig kénsavas-peroxidos ronesolásnak vetettük alá. A minták feltöltése és a kivált csapadék leszűrése után a törzsoldatokból a P_2O_5 -, valamint az SiO_2 -tartalmat is meghatároztuk. (Az SiO_2 meghatározást 5%-os ammóniummolibdátal végeztük erősen savanyú közegben.) Ezekben az oldatokban a visszasamaradó SiO_2 -tartalmat a vizsgált műtrágyára vonatkoztatva max. 0,04

%-nak találtuk. A talált P_2O_5 mennyiségét az SiO_2 ilyen koncentrációban 17 órán belül mérve nem befolyásolta (4. ábra). Az istállótrágya és növényi anyag ronesolmányok SiO_2 -koncentrációja minden vizsgált esetben 0,04% alatt volt.

Ugyancsak megvizsgáltuk műtrágyák (szuperfoszfát) vizes kivonatainak SiO_2 -tartalmát is. A kivonatok nagy részében egyáltalán nem, egyes minták esetében max. 0,14% SiO_2 -tartalmat tudunk kimutatni. Vizsgálataink szerint a nagy mennyiségű foszfor mellett ilyen kis SiO_2 mennyiség még 24 óra múlva sem fejt ki zavaró hatást.

Ajánlott módszer

A fentiek alapján a meghatározások menetét az alábbiak szerint javasoljuk:

1. Foszformeghatározás növényi anyagokból

1.1 Reagens készítése:

A) 22,0 g ammóniummolibdátot (p. a.) kb. 1000 ml 60° C-os vízben oldunk. Az anyag feloldódása után lehűtjük az oldatot.

B) 1,1 g ammónium-m-vanadátot (p. a.) kb. 1000 ml forró vízben feloldunk. Lehűtés után 75 ml cc. H_2SO_4 -t adunk hozzá állandó hűtés közben. Végül újból lehűtjük.

Az így elkészített A) és B) oldatot egy 5000 ml-es normál-lombikba mossuk át és desztillált vízzel jelig töltjük. Sötét üvegben hónapokig eltartható.

1.2 Növényi minta törzsoldatának készítése:

1 g jól homogenizált anyagot eg-es gyorsmérlegen 100 ml-es, a nyakán 110 ml-nél körjellel ellátott Kjeldahl-lombikba mérünk. A mintát kis mennyiségű desztillált vízzel megnedvesítjük úgy, hogy ezzel a lombik nyakában tapadt részeket is leöblítsük. Majd adagoló segítségével 10 ml cc H_2SO_4 -t adunk hozzá. A ronesolást először 2 ml, majd 5–5 ml 30%-os (foszformentes) hidrogénperoxiddal segítjük elő. Lehűlés után deszt. vízzel felhígítjuk, s újból lehűlés után a lombikot a 110 ml-es jelig feltöltjük. A törzsoldatokat szükség szerint leszűrjük.

1.3 Foszfor- és káliumtartalom meghatározása:

1.31 Standard oldat készítése

105° C-on 2–3 órán át szárított KH_2PO_4 p. a.-ból 2 mg P_2O_5 /ml koncentrációjú oldatot készítünk (1,917 g/500 ml).

Ebből a törzsoldatból a várható P_2O_5 - ill. K_2O -tartalomnak megfelelően 0,02 mg — 2,8 mg $P_2O_5/2,5$ ml koncentráció tartományon belül 5—6 tagú standard sort hígítunk. A standard sor minden egyes tagjához a törzsoldat aliquot részének bepipettázása után, 100 ml-ként, még 30 ml 10 n H_2SO_4 -t adagolunk, majd deszt. vízzel jelig töltjük.

1.32 A szín előhívása

50 ml-es bő nyakú állólombikokba 25—25 ml vanadát-molibdát-kénsav reagens elegyet adagolunk. A reagenshez a vizsgálandó törzsoldatokból, ill. a standard-sorozat megfelelő tagjaiból 2,5 ml-t pipettázunk. A reagenst a vizsgálandó oldattal alaposan összekeverjük. 20 perces állás után mérhetünk.

A mintákból először a K_2O , tartalmat határozzuk meg lángfotométer segítségével, majd a P-komplex fényelnyelőképességét mérjük meg. (Eppendorf-fotométer esetén az 5,5 ppm és ennél alacsonyabb P_2O_5 koncentrációjú színes oldatokat 366 Hg nm, 5,5 — 36 ppm P_2O_5 koncentrációjú oldatokat pedig — a megfelelő standard tagokkal együtt — 405 Hg nm színszűrő segítségével mérjük.)

1.33 A foszfor- és káliumtartalom kiszámítása

A standard értékekhez tartozó extinkcióértékek, ill. galvanométer állások ismeretében kalibrációs görbét készítünk. A vizsgált oldatok P_2O_5 - ill. K_2O -tartalmát az extinkcióértékek alapján erről a görbéről olvassuk le.

Mivel 1 g anyagot mértünk be, 110 ml-re töltöttük fel és ebből 2,5 ml-t használunk fel a meghatározásnál, a

$$P_2O_5\% = \frac{a \times 44 \times 100}{1000} = a \times 4,4$$

a = a görbéről leolvasott érték mg-ban.

A standard törzsoldat készítésénél be-mért 1,917 g KH_2PO_4 K_2O -ra számítva csak 1,328 mg K_2O/ml koncentrációjú. Ezt a számításnál vesszük figyelembe. Ezért a minta

$$K_2O\% \text{ tartalma} = \frac{a \times 0,664 \times 44 \times 100}{1000} =$$

$$= a \times 2,9216$$

Ahol a = a görbéről leolvasott érték mg-ban.

2. Szerves trágyák P_2O_5 - és K_2O -tartalmának meghatározása

2.1 Reagens készítése: lásd 1.1 pontban

2.2 A trágyaminta törzsoldatának elkészítése:

10 g szerves (istálló-) trágyát szűrőpapírba csomagolva 500 ml-es Kjeldahl-lombikba mérünk be, majd 20 ml cc H_2SO_4 -t adunk hozzá és foszformentes H_2O_2 adagolásával addig ronesoljuk, míg az oldat már tovább nem színtelenedik. Lehűlés után 200 ml-es normál-lombikokba mossuk át és kihűlés után jelig töltjük.

2.3 A kálium és foszfortartalom meghatározása: az 1.3 pont szerint történik, csupán nagyobb hullámhosszú (Eppendorf-készüléknel 436 Hg nm) színszűrővel kolorimetralunk.

3. Műtrágyák P_2O_5 -tartalmának meghatározása

3.1 Vízoldható P_2O_5 -tartalom meghatározása

3.11 Reagens készítése:

A) 16 g ammóniummolibdátot (p. a.) kb. 400 ml 60° C-os vízben feloldunk, majd az oldatot lehűtjük.

B) 0,8 g ammónium-m-vanadátot (p. a.) kb. 400 ml forró vízben oldunk fel. Lehűtés után 45 ml cc H_2SO_4 -t adunk hozzá. Újbóli lehűtés után 1000 ml-es normál-lombikba mossuk át, majd az A) oldatot is belemossuk a lombikba és deszt. vízzel jelig töltjük. Sötét üvegben hónapokig eltarthatjuk.

3.12 Standard oldat készítése:

105° C-on szárított KH_2PO_4 p.a.-ból 10 mg P_2O_5/ml töménységű törzsoldatot készítünk (pl. 4,7925 g/250 ml). Ebből a törzsoldatból 4-5-6-7-8-9 mg $P_2O_5/2$ ml koncentrációjú standard tagokat hígítunk.

3.13 A szín előhívása:

Az előírásnak megfelelően (pl. 5 g műtrágyát 200 ml deszt. vízzel 250 ml-es Stohmann-lombikban 30 percig rázatunk. Majd deszt. vízzel jelig töltjük és szűrjük) elkészített műtrágya törzsoldatból és a standard sorozat tagjaiból 2—2 ml-t pipettázunk 100 ml-es normál-lombikokba, majd kb. 10 ml deszt. vizet adunk hozzá. Ezután 25 ml reagens elegyet adagolunk és deszt. vízzel jelig töltjük. Alaposan összerázzuk. 30 perces állás után fotometrálnakjuk.

3.14 A foszfortartalom meghatározása:

A fotométer skálájának 0 pontját a legalacsonyabb (4 mg $P_2O_5/2$ ml) standard oldatra állítjuk be. A fotometrállás álta-

lában 430–470 nm között végezhető. Eppendorf-fotométernél a 405 + 436 Hg nm „fluorometrie” jelű speciális kombinált színszűrő bizonyult a legalkalmasabbnak. A vizsgálandó oldat P_2O_5 -tartalmát a kalibrációs görbéről olvassuk le.

3.2 Citromsavoldható P_2O_5 -tartalom meghatározása

3.21 Reagens készítése: lásd 3.11 pontban

3.22 Standard oldat készítése:

5 mg P_2O_5 /ml-es standard törzsoldatot készítünk (1,917 g KH_2PO_4 /200 ml). Ebből a törzsoldatból 2–4,5 mg P_2O_5 /2 ml koncentrációjú standardsort hígítunk, mely 5–6 tagból áll. Az oldás és hígítás 2%-os citromsav oldattal történik. A továbbiakban a 3.13 és 3.14 szerint járunk el.

3.3 Összes P_2O_5 -tartalom meghatározása:

3.31 Reagens készítése: lásd a 3.11 pontban.

3.32 Műtrágya törzsoldat készítése:

200 ml-es Kjeldahl-lombikba egypontos sággal bemérünk 5 g porított műtrágyát. Kb. 15 ml deszt. vízzel megnedvesítjük és 30 ml cc H_2SO_4 -et adunk hozzá. Kb. 20 percig forraljuk. Amennyiben ez alatt az idő alatt nem tisztul ki az oldat, 5–5 ml-es H_2O_2 (foszformentes!) részletekkel újból 10–10 percig forraljuk. Lehűlés után deszt. vízzel 250 ml-es normál-lombikokba mossuk át. Újbóli lehűlés után jelig töltjük és szűrjük.

3.33 Standard oldat készítése:

10 mg P_2O_5 /ml-es standard törzsoldatból (lásd 3.13 pont) 4–9 mg P_2O_5 /2 ml-es standard sorozatot hígítunk oly módon, hogy a törzsoldaton kívül még 100 ml-enként 20 ml 20 n H_2SO_4 -t adagolunk a normál-lombikokba.

3.34 A szín előhívása, ill. a P-tartalom meghatározása: lásd 3.13 és 3.14 pont alatt.

Amennyiben egyes minták várható P_2O_5 -tartalma a 22,5%-ot meghaladja, a meghatározáshoz 2 ml helyett 1 ml törzsoldatot használunk.

Összefoglalás

Az ammónium-molibdo-vanadátos P-meghatározást növényi anyagok és szerves trágyák vizsgálatára alkalmaztuk. Megfelelő reagenssel dolgozva a közeg kénsvartartalma általában 0,4–0,7 n, kisebb (10 ppm alatti) P_2O_5 -koncentrációknál

0,4–0,9 n között az extinkcióértéket nem befolyásolta. Így a törzsoldatok roncsolás közbeni kénssavvesztésére nem kell tekintettel lennünk, a N mellett a P és K is azonos törzsoldatból meghatározható.

Az A.O.A.C. módszerkönyvben előírt, a régebben általános reagensnél 20%-kal hígabb molibdo-vanadát-oldat 0,4 n kénssavas közegben 100 ppm P_2O_5 meghatározására is alkalmas.

Műtrágyák viz., citromsav és kénssavoldható P-tartalma ily módon a $Mg_2P_2O_7$ -es, valamint kinolin-foszfo-molibdátos meghatározásnál kisebb hibával, sorozatban gyorsan meghatározható. A vizsgálat körülményei között jelenlevő Fe és SiO_2 mennyiségek az eredményeket mérhetően nem zavarták.

Irodalom

- [1] BABKO, A. K. & PILIPENKO, A. T.: Kolorimetriás analízis. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1953.
- [2] BRABSON, J. A., JACOB, K. D., WILHIDE, W. D. & HOFFMAN, W. M.: Report on Phosphorus in Fertilizers. I. Photometric Determination of Water-soluble and Citrate-insoluble Phosphorus. J. Assoc. O. A. C. 42. 503–507. 1959.
- [3] BRABSON, J. A. & WILHIDE, W. D.: Direct Determination of Available Phosphorus in Fertilizers. Use of Sodium Chlorate to Destroy Citrate. J. Assoc. O. A. C. 42. 574–578. 1959.
- [4] BRAMMEL, W. S.: Spectrophotometric Method for the Direct Determination of Available Phosphorus in Fertilizers: Use of Dry Ashing to Destroy Citrate. J. Assoc. O. A. C. 48. 859–865. 1965.
- [5] BÜZÁS, L.-NÉ & VIGH, K.: Szuperfoszfát gyors és pontos elemzése. Magy. Kém. L. 20. 493–498. 1965.
- [6] DONALD, R., SCHWEHR, E. W. & WILSON, H. N.: Recent Advances in the Determination of Phosphate in Fertilizers. J. Sci. Food Agric. 7. 677–691. 1956.
- [7] DREWS, M.: Vergleichende Untersuchungen über die Anwendbarkeit der Photo-Rex-Zinnchlorür- und Vanadat-Molybdat-Methode bei der Bestimmung der Phosphorsäure im Laktatextrakt gärtnerischer, speziell gemüsebaulich genutzter Erden. Z. Pflernähr. Düng. 83. 64–67. 1958.
- [8] EBERHARDT, W.: Die technische Weiterentwicklung der Vanadat-Molybdat-Methode zur Schnellbestimmung der Phosphorsäure in pflanzlichen Substanzen. Landw. Forsch. 13. 303–307. 1960.
- [9] EBERHARDT, W.: Versuch zur beiläufigen Kaliumbestimmung in der Ammonium-Vanadat-Molybdat Lösung. Landw. Forsch. 14. 35–38. 1961.
- [10] GEHRKE, Ch. W. & JOHNSON, F. J.: Spectrophotometric Method for Direct Available P_2O_5 in Fertilizers. J. Assoc. O. A. C. 42. 569–574. 1959.
- [11] GERICKE, S. & KURMIS, B.: Die kolorimetrische Phosphorsäurebestimmung mit Ammonium-Vanadat-Molybdat und ihre Anwendung in der Pflanzenanalyse. Z. Pflernähr. Düng. 59. 235–247. 1952.
- [12] HONCAMP, F.: Handbuch der Pflanzenernährung und Düngerlehre. Springer. Berlin. 1931.
- [13] JACKSON, M. L.: Vanadomolybdophosphoric yellow color method in nitric acid system. Soil Chemical Analysis. 151–154. 1958.
- [14] JACOB, K. D. & HOFFMAN, W. M.: Phosphorus in Fertilizers: Direct Determination of Available Phosphorus. J. Assoc. O. A. C. 43. 478–498. 1960.
- [15] KITSON, R. E. & MELLON, M. G.: Colorimetric Determination of Phosphorus as Molybdivanado-

- phosphoric Acid. Ind. Eng. Chem. **16**, 379-383. 1944.
- [16] KURMIES, B.: Kolorimetrische Bestimmung kleinster Mengen Phosphorsäure mit Vanadat-Molybdat. Die Phosphorsäure, **15**, 64-72. 1955.
- [17] MANSARD, E.: Die kolorimetrische Bestimmung der laktatlöslichen Phosphorsäure im Boden mittels der Vanadat-Molybdat-Methode. Z. Pflernähr. Düng. **68**, 19-26. 1955.
- [18] MEL'ČER, R. A.: Kolorimetrieszkij metod foszfora v pocsvali i rasztienjah. Pocsvovedenie. (6) 103-106. 1960.
- [19] MISSON, G.: Colorimetrische Phosphorbestimmung im Stahl. Chem. Zeitung, **32**, 633. 1908.
- [20] MUNK, H.: Die Vanadat-Molybdat-Methode bei der Bestimmung der Phosphorsäure im Ammonicitrat-Extrakt nach Petermann. Landw. Forsch. **13**, Sh. 90-91. 1960.
- [21] MUNK, H. & LÖSING, H.: Die Anwendung der Vanadat-Molybdat-Methode bei der Bestimmung der Phosphorsäure in Düngemitteln. Landw. Forsch. **12**, 125-132. 1959.
- [22] Official Methods of Analysis of the A. O. A. C. Ed. 9. Washington, 1960.
- [23] PULSS, G.: Phosphatanalyse mit dem Molybdat-Vanadat-Reagens nach Kjeldahl-Aufschluss von Futtermitteln. Landw. Forsch. **14**, 38-42. 1961.
- [24] RALEIGH, N. C.: cit. in Agronomy 9. Methods of Soil Analysis, Part 2. Madison, Wisc. USA p. 1042. 1965.
- [25] RAUTERBERG, E.: Eine colorimetrische Makromethode zur Phosphorsäurebestimmung. Z. Pflernähr. Düng. **53**, 149-155. 1951.
- [26] SARKADI, J. & KRÁMER, M.: Növényi anyagok és szervesanyagok tápanyagtartalmának vizsgálata. I. Az összes N, P és K meghatározása. Agrokémia és Talajtan. **9**, 85-98. 1960.
- [27] SCHEFFER, F. & PAJENKAMP, H.: Phosphatbestimmung in Pflanzenaschen nach der Molybdän-Vanadin-Methode. Z. Pflernähr. Düng. **56**, 2-8. 1952.
- [28] TÖRÖK, L. & CSÖNKARÉTI, K.-NÉ: Adatok a foszfát-ion kolorimetrikus meghatározásához kompozitokban, vanadát-molibdát módszerrel. Agrokémia és Talajtan. **14**, 265-278. 1965.
- [29] TURYN, Z. & TYSZKIEWICZ, M.: O pewnej modyfikacji metody wanadynianowej oznaczania fosforu w materiale rolnym. Roczniki Gleboznawcze **14**, 85-90. 1964.
- [30] WEDLER, W.: Serienmässige P-Bestimmung in Pflanzensubstanzen. Z. Pflernähr. Düng. **110**, 1-2. 1965.
- [31] WENZEL, W.: Aufschluss des Bodens mit Salpetersäure und Überchlorsäure zur Bestimmung der Gesamt-Phosphorsäure im Boden unter Verwendung der Vanadat-Molybdat-Methode. Z. Pflernähr. Düng. **75**, 216-222. 1956.

Érkezett: 1967. június 22.

The Determination of the Phosphorus Content of Plants and Organic and Mineral Fertilizers with the Ammonium-Molybdo-Vanadate Method

B. THAMM, M. KRÁMER and J. SARKADI

Research Institute of Soil Science and Agricultural Chemistry of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest

Summary

The method using ammonium-molybdo-vanadate was employed in testing plants and organic and mineral fertilizers. We studied the sulphuric acid tolerance of the phosphorus complex (Figure 1) as well as the disturbing effect of iron (Figure 3) and SiO_2 (Figure 4). If the reagent suggested by us is used, the extinction value is generally not affected by the sulphuric acid content of the medium between 0.4 and 0.7 N and with P_2O_5 concentrations of below 10 ppm between 0.4 and 0.9 N. Thus the sulphuric acid losses of the standard solutions occurring during the disintegration need not to be taken into consideration, and besides of N, P and K can also be determined from the same standard solution.

In testing fertilizers we employed the method suggested in the method book of the A.O.A.C. and we used sulphuric acid as acid component. This photometric method was compared with the gravimetric method using $\text{Mg}_2\text{P}_2\text{O}_7$ or quinoline phosphorus molybdate. The results of the analysis were compared with variance analysis (Tables 1, 2 and 3). According to this the P

content of fertilizers can be determined with the photometric method in large series within a short period of time and yet the inaccuracy will be below that encountered when employing the gravimetric methods.

Under the circumstances of our studies the results were not appreciably affected by the quantities of Fe and SiO_2 present.

When determining the total P content of plants and organic fertilizers 2.5 ml of the sulphuric acid containing standard solution is added to 25 ml of the reagent (containing 4.4 g of ammonium molybdate, 0.22 g of NH_4VO_3 and 15 ml of concentrated H_2SO_4 per litre). First the K_2O content is determined with a flame photometer in 27.5 ml of the coloured solution, then the solutions containing 1 to 1.5 ppm of P_2O_5 are tested by photometry at 366 nm, those containing 2 to 20 ppm of P_2O_5 at 405 nm and the digested materials of organic fertilizers containing 10 to 40 ppm of P_2O_5 at 436 nm.

With the aqueous and citric acid extracts of mineral fertilizers as well as

when the fertilizers were decomposed with sulphuric acid 2 ml of the standard solution is pipetted into a normal flask of 100 ml (= 4 to 10 mg of P_2O_5) and then approximately 10 ml of distilled water and 25 ml of reagent (containing 16 g of ammonium molybdate, 0.8 g of NH_4VO_3 and 45 ml of concentrated H_2SO_4 per litre) are added. Finally the solution is topped up to the mark, thoroughly mixed and after a resting period of 20 minutes it is tested by the photometric method between 430 and 470 nm (with Eppendorf's photometer with a combined colour filter of 405 + 436 nm).

Table 1. Determination of the P_2O_5 content of phosphorus fertilizers in various extracts with gravimetric and photometric methods. (1) Fertilizers. *a)* superphosphate, *b)* rhenania-phosphate, *c)* dicalcium-phosphate, *d)* conlex fertilizer. (2) P_2O_5 content in per cent: water soluble, citric acid soluble and sulphuric acid soluble. G = quinoline-method, in the case of water solubility $Mg_2P_2O_7$; F = photometric method. Significant difference: * : $P = 5\%$, ** : $P = 1\%$, *** : $P = 0.1\%$.

Table 2. Variance analysis of photometric and gravimetric P determinations. (1)

Factor. *a)* total, *b)* fertilizer, *c)* measuring, *d)* method, *e)* fertilizer $\times$ method, *f)* measuring $\times$ method, *g)* among parallels. (2) MQ values: water soluble, citric acid soluble, sulphuric acid soluble.

Table 3. The degree of error sources expressed in CV (s%) influencing the determination of the P_2O_5 content in fertilizers. (1) Operation. *a)* measuring, *b)* analysis, (2) Water soluble. (3) Citric acid soluble. (4) Sulphuric acid soluble.

Figure 1. Correlation between the change in the H_2SO_4 concentration and the „found” P_2O_5 (reagent: modified A.O.A.C.).

Figure 2. The validity of the Lambert-Beer law as affected by the H_2SO_4 concentration of the reagent if the modified A.O.A.C. method is used. (Note: a standard solution of 4 mg P_2O_5 /100 ml concentration was used as control.)

Figure 3. The disturbing effect of Fe^{3+} determined at various wave-length in the standard solution used for the measurement of the P_2O_5 content of plant materials. Vertical lines: maximum Fe^{3+} content detected.

Figure 4. The disturbing effect of SiO_2 left behind after decomposition in the case of digested plants.

Anwendung der Ammonium-molybdo-vanadat Methode bei der Phosphorgehaltbestimmung der Pflanzen und Düngemittel

B. THAMM, M. KRÁMER und J. SARKADI

Forschungsinstitut für Bodenkunde und Agrikulturchemie der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Budapest

Zusammenfassung

Die Ammonium-molybdo-vanadat Methode wurde bei der Untersuchung von Pflanzen und Düngemitteln angewendet. Es wurde die Säurebeständigkeit des Phosphorkomplexes (Abb. 1.), sowie die Einwirkung von Eisen (Abb. 3.) und SiO_2 (Abb. 4.) auch studiert. Das hier vorgeschlagene Reagens angewendet werden die Extinktionswerte zwischen 0,4–0,7 N, bzw. bei P_2O_5 Konzentrationen unter 10 ppm zwischen 0,4–0,9 N vom Schwefelsäuregehalt des Mediums nicht beeinflusst. So kann der während der nassen Veraschung auftretende Schwefelsäureverlust ausser Acht gelassen werden. Dabei kann ausser Stickstoff auch Phosphor und Kalium aus derselben Stammlösung bestimmt werden.

Bei der Untersuchung von Mineraldüngern wendeten wir die in dem Metho-

denbuch der A.O.A.C. vorgeschlagene Bestimmungsmethode an, nur wurde als Säurekomponent Schwefelsäure eingesetzt. Die photometrische Bestimmung wurde dann mit den gravimetrischen $Mg_2P_2O_7$ und Chinolinphosphormolybdat Methoden verglichen, und mit Hilfe der Varianzanalyse ausgewertet (Tab. 1., 2. und 3.). So war zu beweisen, dass der Phosphorgehalt der Mineraldünger in Serienuntersuchungen photometrisch mit einem geringeren Fehler zu bestimmen ist, als gravimetrisch.

Die eventuell anwesenden Fe- und SiO_2 -Mengen störten bei den Bestimmungsbedingungen nicht.

Bei der Phosphorsäurebestimmung von Pflanzen und Stallmist wurde zu 25 ml Reagens (welches 4,4 g Ammoniummolybdat, 0,22 g Ammonium-meta-vanadat

und 15 ml cc. H_2SO_4 pro Liter enthält) 2,5 ml schwefelsäurehaltige Stammlösung (0,2 — 0,3 N) zugefügt. In der gefärbten Lösung wurde erst der K_2O -Gehalt flammenphotometrisch bestimmt und danach bei den 1 — 5 ppm P_2O_5 -haltigen Lösungen bei 366 nm, bei denjenigen von 5 — 20 ppm P_2O_5 -Gehalt bei 405 nm und bei denjenigen von 10 — 40 ppm P_2O_5 -Gehalt (Stallmistaufschlüsse) bei 436 nm der Phosphorgehalt photometrisch festgestellt.

Aus den Wasser- und Zitronensäureauszügen bzw. schwefelsäurehaltigen Aufschlüssen der Mineraldünger wurden je 2 ml (= 4 — 10 mg P_2O_5) in einen 100 ml Messkolben pipettiert, ungefähr 10 ml dest. Wasser und 25 ml Reagens (welches 16 g Ammoniummolybdat, 0,8 g NH_4VO_3 und 45 ml cc. H_2SO_4 pro Liter enthält) hinzugefügt, bis zur Marke aufgefüllt, gründlich geschüttelt und nach 20 Minuten zwischen 430 — 470 nm photometriert (beim Eppendorf-Photometer wurde mit einem kombinierten Filter von 405 + 436 nm gemessen).

Abb. 1. Zusammenhang zwischen der Konzentrationsänderung der Schwefelsäure und des gefundenen P_2O_5 -Gehaltes. (Abgeändertes A.O.A.C.-Reagens.)

Abb. 2. Gültigkeit der Lambert-Beer'schen Regel bei der abgeänderten A.O.A.C.-Methode als Funktion des Schwefelsäuregehaltes des Reagens. (Bemerkung: Als Blindlösung wurde die 4 mg P_2O_5 /100 ml enthaltende Standardlösung verwendet.)

Abb. 3. Störungseffekt der Fe^{3+} -Ionen im Falle von P_2O_5 -Standardlösungen (bei Pflanzenaufschlüssen angewendet) bei verschiedenen Wellenlängen gemessen. (Senkrechte Linien: gefundener maximaler Fe^{3+} -Gehalt.)

Abb. 4. Störungseffekt des nach der Veraschung zurückgebliebenen SiO_2 -Gehaltes bei Pflanzenaufschlüssen.

Tab. 1. Untersuchung des P_2O_5 -Gehaltes bei verschiedenen Mineraldüngerauszügen mit gravimetrischer bzw. fotometrischer Methode. (1) Mineraldünger: a) Superphosphat; b) Rhenaniaphosphat; c) Dikalziumphosphat; d) Mineraldüngermischung; (2) P_2O_5 -Gehalt in %: wasserlöslicher, zitronensäurelöslicher, schwefelsäurelöslicher. G = Chinolinphosphormolybdat-Methode, bei wasserlöslichem P_2O_5 -Gehalt $Mg_2P_2O_7$. F = fotometrische Methode. GD.: *P = 5%, **P = 1%, ***P = 0,1%.

Tab. 2. Varianzanalyse der photometrischen und gravimetrischen Methode. (1) Faktor: a) Gesamt, b) Mineraldünger, c) Einwaage, d) Methode, e) Mineraldünger $\times$ Methode, f) Einwaage $\times$ Methode, g) Parallele; (2) MQ-Werte: wasserlöslich, zitronensäurelöslich, schwefelsäurelöslich.

Tab. 3. Untersuchung der bei der Analyse des Mineraldünger- P_2O_5 -Gehaltes auftretenden Fehlerquellen in CV (s%) ausgedrückt. (1) Arbeitsphase, a) Einwaage b) Analyse; (2) wasserlöslicher; (3) zitronensäurelöslicher; (4) schwefelsäurelöslicher P_2O_5 -Gehalt.

Пименение аммонийно-молибдо-ванадатного метода для определения фосфора в растениях и удобрениях

Б. ТАММ, М. КРАМЕР и Я. ШАРКАДИ

Научно-исследовательский институт почвоведения и агрохимии А. Н. Венгрии, Будапешт

Резюме

Для изучения растительного материала и удобрений применяли аммонийно-молибдо-ванадатный метод. Изучали как фосфорный комплекс переносит серную кислоту (Рис. 1), а также мешающее влияние железа (Рис. 3) и кремневой кислоты (Рис. 4).

При работе с предложенным нами реактивом серная кислота в концентрации 0,4—0,7 н. или, для величин P_2O_5 ниже 10 мг/кг в концентрации между 0,4—0,9 н, не влияет на величину экстинкций.

Так, во время сжигания нет необходимости принимать во внимание потерю сер-

ной кислоты основных растворов; наряду с азотом из одних и тех же основных растворов можно определить Р и К.

Для исследований минеральных удобрений применялся метод, рекомендованный в методическом пособии (22), где в качестве кислотного компонента давалась серная кислота. Этот фотометрический метод сравнивался с $Mg_2P_2O_7$ — методом или с кинолинофосформолибдатным гравиметрическим методом. Полученные данные сравнивались методом вариационного анализа (Табл. 1, 2, 3). Установили, что серийное определение содержания фос-

фора в минеральных удобрениях гораздо быстрее, даже с меньшей погрешностью по сравнению с гравиметрическим методом, можно проводить фотометрическим путем.

В наших условиях количество присутствующих железа и кремневой кислоты не оказывало влияние на измерение.

Для определения фосфора в растительном материале и органических удобрениях (навоз) к 25 мл реагента (который содержал на 1 л 4,4 г молибдата аммония, 0,22 г NH_4VO_3 и 15 мл сс H_2SO_4) прибавляли 2,5 мл основного серноокислого раствора. Из цветного раствора объемом 27,5 мл сначала при помощи пламенного фотометра определяли содержание K_2O , затем растворы, содержащие 1—5 мг/кг P_2O_5 фотометрировали при 366 содержащих 5—20 мг/кг P_2O_5 при 405 н. м., а растворы, полученные после озоления органических удобрений, содержащие 10—40 мг/кг P_2O_5 фотометрировали при 436 н. м.

Из водных и лимоннокислых вытяжек минеральных удобрений, а также из растворов, получившихся при сжигании серной кислотой, пипеткой берётся 2 мл основного раствора и переносится в 100 мл колбу (4—10 мг P_2O_5) затем добавляется 10 мл дистиллированной воды и 25 мл реактива (16 гр молибдата аммония, 0,8 г NH_4VO_3 и 45 мл сс H_2SO_4) доливается до черты, основательно встряхивается и затем, после 20-ти минутного стояния, фотометрируется с применением фильтров 430 и 470 н. м. (для фотометра Еppendorf применялись комбинированные фильтры 405 + 436 н. м.).

Табл. 1. Определение содержания P_2O_5 в различных вытяжках фосфорных минеральных удобрений гравиметрическим и фотометрическим методами. (1) Минеральное удобрение. а) суперфосфат. б) ренанифосфат. с) дикальцийфосфат. д)

двойное минеральное удобрение. (2) Содержание P_2O_5 в %: воднорастворимого, растворимого в лимонной кислоте, растворимого в серной кислоте. г) Хинолиновый метод, при воднорастворимом $\text{Mg}_2\text{P}_2\text{O}_7$, F = фотометрический метод. Сигнификантные разницы: x: P = 5%. xx: P = 1%. xxx: P = 0,1%.

Табл. 2. Вариационные обозначения фосфора, определенного фотометрическим и гравиметрическим путем. (1) Фактор. а) всего. б) минеральное удобрение. с) навеска. д) метод. е) минеральное удобрение x метод. ф) навеска x метод. г) параллель. (2) Значение MQ: воднорастворимого, растворимого в лимонной кислоте, растворимого в лимонной кислоте, растворимого в серной кислоте.

Табл. 3. Размер погрешности влияющей на определение содержания P_2O_5 в с V% (s%) (1) метод. а) навеска, б) обозначение. (2) Воднорастворимый. (3) Растворимый в лимонной кислоте. (4) Растворимый в серной кислоте.

Рис. 1. Связь между изменением концентрации серной кислоты и величиной найденной P_2O_5 (реактив: усовершенствованный А. О. А. С.).

Рис. 2. Справедливость закона Lambert—Beer при усовершенствованном методе А. О. А. С. в зависимости от концентрации серной кислоты. (Замечание: для каждой холостой пробы использовали стандартный раствор концентрацией 4 мг P_2O_5 /100 мл.)

Рис. 3. Мешающее влияние Fe^{3+} при использовании стандартного раствора для измерения содержания P_2O_5 при различных длинах волн в растительном материале. Вертикальная ось: максимальное содержание найденного Fe^{3+} .

Рис. 4. Мешающее влияние оставшегося SiO_2 в случае сжигания растений.